Oikeusministeriö

Mäkinen Jussi
Sekiguchi Ilona

Neuvostoraportti

25.2.2025

EU/7/2024-OM-86

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024 Bryssel; neuvostoraportti, oikeusasiat

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 12.-13.12.2024 Bryssel

Neuvosto hyväksyi yleisnäkemykset ihmissalakuljetusdirektiivistä sekä lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen riiston torjuntaa koskevasta direktiivistä.

Neuvosto hyväksyi osittaisen yleisnäkemyksen maksukyvyttömyysdirektiivistä.

Neuvostossa keskusteltiin rikosoikeuden tulevaisuudesta.

Neuvosto sai tilannekatsauksen rankaisemattomuuden torjunnasta Venäjän hyökkäyssodassa Ukrainaa vastaan.

Neuvosto sai tilannekatsaukset lisäksi seuraavista aiheista: huumausainekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta, tehokkaan lainvalvonnan edellyttämä tietojen saatavuus, strategiset suuntaviivat vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella sekä eurooppalainen tutkintamääräys.

Työlounaalla keskusteltiin tekoälystä oikeusalalla.

Direktiivi maahantulijoiden salakuljetuksen ehkäisemistä koskevista vähimmäissäännöistä

Neuvosto kävi periaatekeskustelun ihmissalakuljetusdirektiivistä sekakomiteamuodossa ja tämän jälkeen neuvoston kokoonpanossa hyväksyttiin neuvoston yleisnäkemys ehdotuksesta.

Puheenjohtaja toi sekakomiteamuodossa käydyn keskustelun alustuksessaan esiin salakuljettajien palveluiden käytön olevan erittäin yleistä laittoman maahantulon yhteydessä. Piti tärkeänä päivittää yli 20 vuotta vanhaa lainsäädäntöä. Direktiiviehdotuksen neuvotteluista nosti esiin humanitaarisen lausekkeen ja Schengen-maita koskevan poikkeuksen oikeushenkilöiden rangaistusvastuuseen. Piti Schengen-maita koskevaa poikkeusta perusteltuna, koska muutkaan EU:n rikosoikeudelliset välineet eivät koske näitä maita. Seuraavaksi neuvottelut jatkuvat Euroopan parlamentin kanssa.

Komissio iloitsi Romanian ja Bulgarian liittymisestä täysimääräisiksi Schengen-jäseniksi. Korosti ihmissalakuljetuksen luonnetta erittäin vakavana rikollisuuden muotona. Piti valitettavana kunnianhimon tason alenemista komission alkuperäisestä ehdotuksesta, mutta ilmaisi valmiuttaan rakentaviin neuvotteluihin Euroopan parlamentin kanssa.

Osa puheenvuoron käyttäneistä jäsenvaltioista toi esiin, että olisi kannattanut artiklatasolla kirjausta humanitaarisen avun ja sen tarjoamisen rajaamisesta sääntelyn ulkopuolelle. Puheenjohtaja piti kompromissina, että humanitaarinen lauseke on kirjattu johdanto-osaan, ja jäsenvaltiot voivat halutessaan mennä minimisääntelyä pidemmälle.

Suomi hyväksyi yleisnäkemyksen.

Direktiivi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen riiston torjumisesta

Neuvosto hyväksyi yleisnäkemyksen lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen riiston torjumista koskevasta direktiivistä.

Puheenjohtaja piti tärkeänä torjua tätä hyvin haitallista rikollisuuden muotoa ja totesi jäsenvaltioiden tukeneen ehdotuksen tavoitteita alusta asti. Neuvotteluissa on pyritty sopusointuun jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön kanssa. Nosti erikseen esiin suostumuksen käsitteen, josta osa jäsenvaltioista haluaisi säännöksen direktiiviin, mutta osa haluaa jättää asian kansallisen sääntelyn varaan. Piti saavutettua kompromissia merkittävänä askeleena eteenpäin.

Komissio olisi toivonut lisää kunnianhimoa seksuaalisiin tekoihin houkuttelua koskevan kriminalisoinnin, suostumuksen määritelmän ja uhrien vahingonkorvausoikeuden osalta. Korosti, että yleisnäkemys on vasta välivaihe, ja toivoi, että neuvotteluissa Euroopan parlamentin kanssa päästään hyvään lopputulokseen.

Suomi hyväksyi yleisnäkemyksen. Toi puheenvuorossaan esiin, että on erittäin tärkeää, että yhteinen lainsäädäntö on ajan tasalla ja pysyy teknisen kehityksen tasalla. Nosti esiin monien muiden jäsenvaltioiden tapaan, että olisi toivonut kunnianhimoisempaa lähestymistapaa määriteltäessä suostumuksen puuttumisen käsitettä. Tämä suojelisi paremmin lasten henkilökohtaista koskemattomuutta ja seksuaalista itsemääräämisoikeutta.

Suomi liittyi yhdessä kuuden muun jäsenmaan kanssa lausumaan, jossa pahoitellaan, ettei yleisnäkemyksen teksti ole riittävän kunnianhimoinen suostumuksen määrittelyn osalta. Direktiivissä suostumuksen puutteeseen perustuva raiskaus säädetään rangaistavaksi silloin kun on kyse suojaikärajan ylittäneistä lapsista.

Direktiivi maksukyvyttömyyslainsäädännön tiettyjen näkökohtien yhdenmukaistamisesta

Neuvosto hyväksyi osittaisen yleisnäkemyksen maksukyvyttömyysdirektiivistä.

Sekä puheenjohtaja että komissio viittasivat alustuspuheenvuoroissaan pääomamarkkinaunionin edistämiseen, jota myös Eurooppa-neuvosto on painottanut. Komissio piti neuvotteluissa saavutettua edistystä myönteisenä, mutta varaa vielä kantansa, sillä haluaa nähdä, millainen kokonaisratkaisu neuvostossa saavutetaan, ja odottaa myös Euroopan parlamentin kantaa.

Rikosoikeuden tulevaisuus

Puheenjohtaja viittasi alustuspuheenvuorossaan rikosoikeuden tulevaisuutta koskeviin neuvoston päätelmiin, jotka hyväksyttiin kesäkuussa 2024. Jatkokeskustelussa on ollut kaksi linjaa, ensinnäkin yleisempi keskustelu tulevaisuuden suunnista, mukaan lukien vastavuoroiseen tunnustamiseen perustuva rikosoikeudellinen yhteistyö ja EU-virastojen toiminta. Toinen linja koskee aineellisen rikosoikeuden mallisäännöksiä. Puheenjohtaja toivoi keskustelua tulevan lainsäädäntökauden toimista rikosoikeuden alalla, kuten tulisiko lainsäädäntöä uudistaa vai ei, ja tulisiko tehdä kohdennettuja vai konsolidoivia toimia. Puheenjohtajan kysymykset ministereille koskivat rikosoikeuden mallisäännöksiä koskevan neuvoston työn jatkamisesta sekä vastavuoroista tunnustamista koskevan säännöstön mahdollista konsolidointia. Puheenjohtaja toi myös esiin, että Puola ja Ruotsi ovat liittyneet Euroopan syyttäjävirasto EPPO:oon.

Komissio korosti Eurojustin työn tärkeyttä. Kertoi, että aikoo käynnistää korkean tason foorumin rikosoikeuden tulevaisuudesta. Tuki puheenjohtajan työtä mallisäännöksistä, joiden ei ole tarkoitus olla sitovia, ja piti tärkeänä varmistaa EU-instituutioiden osallistuminen mallisäännöksiä koskevaan työhön, jotta sääntelyn koherenssi voidaan varmistaa kattavasti. Vastavuoroisen tunnustamisen osalta totesi, että tiettyihin instrumentteihin liittyy haasteita, esimerkiksi eurooppalaiseen pidätysmääräykseen (EAW), jonka soveltaminen on hankalaa käytännön toimijoille. Totesi tarpeen lisätä koherenssia eri

instrumenttien, esimerkiksi EAW:n ja vankiensiirtopuitepäätöksen, osalta. Aikoo arvioida tarpeita muutoksille tai laajemmalle konsolidoinnille aiheeseen liittyvän tutkimuksen pohjalta, jonka on määrä valmistua syksyyn 2025 mennessä.

Eurojust totesi, että vastavuoroisen tunnustamisen järjestelmä toimii yleisesti ottaen hyvin, vaikka tiettyjä haasteitakin on. Piti esillä aiheeseen liittyvän EU-tuomioistuimen oikeuskäytännön kehitystä, ja Eurojustin siitä laatimia käsikirjoja. Nosti esiin mm. eri instrumenttien yhteentoimivuuden.

Aineellisen rikosoikeuden mallisäännösten kehittämistä ei-sitovaksi työkalupakiksi ja instituutioiden välistä vuoropuhelua tuettiin laajasti ja selvästi. Vastavuoroista tunnustamista pidettiin tärkeänä oikeudellisen yhteistyön muotona (ml. **Suomi**). Monet näkivät olemassa olevien instrumenttien toimivan valtaosin hyvin, mutta olivat avoimia kohdennetuille ja perustelluille nykyisen sääntelykehikon puutteiden korjauksille. Täysin uusille instrumenteille ei nähty juurikaan tarvetta. Myös sääntelyn laajempaan konsolidointiin suhtauduttiin pääosin varauksellisesti. Lisäksi korostettiin mm. vastavuoroisen tunnustamisen instrumenttien yhteistoimivuutta ja opastusta käytännön toimijoille. Rikoslainsäädännön osalta korostettiin koherenssia sekä kansallisten järjestelmien ja rikosoikeudellisten periaatteiden huomioimista (ml. **Suomi**). Lisäksi huomiota kiinnitettiin toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden noudattamiseen, oikeusperustojen rajojen kunnioittamiseen sekä toimivallan jakoon.

Lainsäädännön muutostarpeiden osalta jäsenvaltioiden puheenvuoroissa nousi esiin mm. vankien siirtämistä koskeva puitepäätös (ml. **Suomi**), huumausainerikospuitepäätös, konfiskaatiopäätösten täytäntöönpano ja eurooppalaista tutkintamääräystä koskeva direktiivi. Lisäksi tuettiin järjestäytyneen rikollisuuden vastaisia toimia (ml. **Suomi**). Yksittäisinä teemoina tulivat esiin myös viharikokset ja vihapuhe, tietojen säilyttäminen, kahdesti syyttämisen ja rankaisemisen kielto ja palauttaminen kolmansiin maihin. Useat jäsenvaltiot vastustivat EAW-puitepäätöksen avaamista ja todisteiden hyväksyttävyyttä koskevaa sääntelyä. Myös muiden kuin lainsäädäntötoimien ensisijaisuutta ja oikean täytäntöönpanon varmistamista ja tehostamista painotettiin. Puheenvuoroissa korostettiin myös käytännön toimijoiden työn tukemista, esimerkiksi suositusten ja oppaiden, erikoistumisen ja koulutuksen avulla.

Suomi piti keskustelua EU-rikosoikeuden tulevaisuudesta sekä tärkeänä että oikea-aikaisena. Totesi Euroopan turvallisuustilanteen muuttuneen merkittävästi, ja piti järjestäytynyttä rikollisuutta kasvavana uhkana. Yhteisenä tavoitteena pitäisi olla, ettei Euroopassa ole turvasatamia rikollisille. Tuki komission suunnitelmia vahvistaa järjestäytynyttä rikollisuutta ja laitonta asekauppaa koskevaa EU:n rikoslainsäädäntöä. Tuki myös puheenjohtajavaltion ehdotusta mallisäännöstyön jatkamisesta, ja työssä on keskeistä varmistaa lainsäädännön johdonmukaisuus ja näyttöpohja sekä ottaa huomioon rikosoikeuden erityisvaatimukset, kuten laillisuusperiaate ja tarve jättää jäsenvaltioille riittävästi liikkumavaraa. Korosti vastavuoroista tunnustamista rikosasioissa tehtävän oikeudellisen yhteistyön kulmakivenä, ja totesi järjestelmän edellyttävän jäsenvaltioiden keskinäistä luottamusta, joka perustuu perusoikeuksien ja oikeusvaltion kunnioittamiseen. Nosti esiin tarpeen varmistaa, että eurooppalainen järjestelmä vankien siirtämiseksi kotimaihinsa toimii tehokkaasti.

Tehokkaan lainvalvonnan edellyttämä tietojen saatavuus: korkean tason työryhmän loppuraportti

Puheenjohtaja kertoi, että kesäkuussa 2023 toimintansa aloittanut korkean tason työryhmä on tarkastellut tiedon saatavuutta yleisellä tasolla, ja esiin tulleet kysymykset liittyvät mm. salaukseen, yksityisyyteen ja kyberturvallisuuteen. Korosti, että monet työryhmän suosituksista ovat olennaisia myös oikeusalan näkökulmasta.

Komissio kertoi työstävänsä täytäntöönpanosuunnitelmaa. Nosti esiin tietojen säilyttämisen perusoikeusherkkänä aiheena, jossa myös oikeusalalla on rooli. Piti tärkeänä jatkaa keskustelua salauksesta, ja muistutti aihetta koskevasta kattavasta oikeuskäytännöstä.

Eurojust kertoi osallistumisestaan korkean tason työryhmän työhön, erityisesti rikostutkintatietojen oikeudelliseen puoleen. Totesi jäsenvaltioiden sääntöjen vaihtelevan tietojen säilyttämisen osalta paljon, ja piti tarpeellisena pohtia laajempaa EU-kehikkoa mm. perusoikeudet ja oikeuskäytäntö huomioiden. Nosti esiin myös tuomioistuimen suorittaman valvonnan lisäämisen.

Huumausainekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta

Puheenjohtaja ja komissio kertoivat alustuspuheenvuoroissaan syyskuussa toimintansa käynnistäneestä Eurooppalaisesta oikeudellisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisesta verkostosta (EJOCN). EJOCN on osa Eurojustia, jolle on ensi vuodeksi annettu resurssit työn tukemiseksi. Painottivat myös oikeudellista yhteistyötä kolmansien maiden kanssa, mihin liittyen Eurojust on laatimassa kartoitusta prioriteettimaista. Kartoituksen on tarkoitus valmistua tammikuussa. Lisäksi komissio piti esillä yhteistyötä Euroopan monialaisen rikosuhkien torjuntafoorumin (EMPACT) puitteissa sekä kolmasmaayhteistyötä ja EU:n ja jäsenvaltioiden yhteistyötä korostavaa Team Europe -lähestymistapaa.

Eurojust viittasi järjestäytyneen rikollisuuden ja huumekaupan lisääntymistä osoittaviin tilastotietoihin. Kertoi EJOCN-verkoston keskittyvän alkuvaiheessa huumekauppaan. Tukee komissiota mm. yhteistyön parantamisessa Latinalaisen Amerikan kanssa ja Team Europe -lähestymistapaa. Piti tärkeänä huomioida keskusteluissa lainvalvonnan lisäksi myös oikeusala.

Euroopan ulkosuhdehallinto nosti kolmansiin maihin liittyvän työn osalta esiin erityisesti Latinalaisen Amerikan ja satama-alliansin mahdollisen laajentamisen alueen maihin. Kiinnitti prioriteettimaiden kartoittamisen osalta huomiota diplomaattiseen lähestymistapaan. Painotti yhteistyön ja tiedonvaihdon tärkeyttä Eurooppaan ulottuvan huumekaupan torjumiseksi.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan: rankaisemattomuuden torjunta

Puheenjohtaja nosti viimeaikaisina kehityskulkuina esille Ukrainan liittymisen Kansainvälistä rikostuomioistuinta koskevaan Rooman perussääntöön sekä Ukrainalle virallisesti myönnetyn tarkkailijan aseman joukkotuhontaa käsittelevässä verkostossa. Komissio korosti rankaisemattomuuden torjunnan olevan komission keskeinen prioriteetti ja mainitsi mm. erityistuomioistuinta käsittelevän ydinryhmän kokoukset. Eurojust toi tiedoksi, että yhteistä tutkintaryhmää (JIT) koskevaa nykyistä sopimusta on päätetty jatkaa kahdella vuodella.

Eurooppalaisen tutkintamääräyksen tehostaminen: keskinäisiä arviointeja (10. kierros) koskevan loppukertomuksen tulokset

Puheenjohtaja totesi Eurooppalaista tutkintamääräystä (EIO) koskevan direktiivin auttavan jäsenvaltioiden välisen yhteistyön tiivistämisessä. Katsoi, että jäsenvaltioiden vertaisarviointiin lisäarvoa tuo erityisesti käytännön toimijoiden osallistuminen. Katsoi loppuraportin osoittavan, että tutkintamääräys toimii käytännössä hyvin. Muutostarpeiden osalta on mm. pyydetty komissiolta lainsäädäntöehdotusta. Kiinnitti huomiota erityisesti televiestinnän kuuntelun selkeyttämiseen ja rajat ylittävien seurantatoimien, kuten ajoneuvojen GPS-jäljittämisen, sääntelemiseen.

Komissio piti loppuraportin havaintoja tärkeinä ja on avoin pohtimaan toimia muun muassa GPS-jäljittämisen osalta. Myös Eurojust katsoi EIO:n toimivan pääosin hyvin, joskin käytännön toiminnassa on muutamia ongelmia.

Lainsäädännön ja operatiivisen toiminnan suunnittelu vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella

Puheenjohtaja totesi vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen suuntaviivojen tulleen hyväksytyiksi neuvostossa ilman keskustelua edellisenä päivänä, ja korosti suuntaviivojen symbolista arvoa. Komissio totesi aikovansa tarkastella suuntaviivoja. Komissio viittasi myös oikeusvaltioperiaatetta koskeviin temaattisiin keskusteluihin ja piti tärkeänä keskustelujen jatkamista. Lisäksi komissio nosti esiin perusoikeuksien kunnioittamisen kaikessa politiikassa ja digitalisaation hyödyntämisen. Rikosoikeuden osalta EU:n virastojen roolia korostettiin, ja siviilioikeudellisen yhteistyön osalta esillä oli olemassa olevan lainsäädännön tehokas täytäntöönpano. Esillä oli myös tietosuojan keskeinen merkitys oikeuksien takaamisessa.

Muut asiat

- Puheenjohtaja tiedotti jäsenvaltioita **lainsäädäntöneuvotteluiden tilanteesta**.
- OSA-neuvoston kokouksen yhteydessä hyväksyttiin ilman keskustelua ns. **A-kohtina** päätelmät EU:n ja sen jäsenvaltioiden kilpailukyvyn edistämiseksi yksityisoikeuden avulla sekä päätelmät tekoälyn käytöstä oikeusalalla
- Puheenjohtaja antoi tilanneselvityksen **EU:n ja Länsi-Balkanin oikeus- ja sisäministerien foorumista**, joka oli Montenegrossa Budvassa 28.–29.10.2024
- Komissio antoi tiedoksi **EU:n ja Yhdysvaltojen väliset neuvottelut sähköistä todistusaineistoa koskevasta sopimuksesta.**
- Puheenjohtaja ja komissio tiedottivat kehityksestä **antisemitismin torjunnan** alalla.
- Tuleva puheenjohtajamaa **Puola esitteli puheenjohtajakautensa ohjelmaa**, jonka kattoteema on turvallisuuden laaja käsite, joka on myös oikeusalan osalta keskeinen prioriteetti. Toinen keskeinen prioriteetti on kansalaisyhteiskunta ja sen rooli oikeusvaltioperiaatteen edistämisessä. Puolan tavoitteena on puheenjohtajakaudellaan saavuttaa neuvoston yleisnäkemys maksukyvyttömyysdirektiivistä ja osittainen yleisnäkemys haavoittuvien aikuisten suojelua koskevasta asetusehdotuksesta sekä aloittaa trilogineuvottelut Euroopan parlamentin kanssa ihmissalakuljetusdirektiivistä ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjuntaa koskevasta direktiivistä.

Suomen edustajat

Suurlähettiläs Jori Arvonen ja muu virkamiesvaltuuskunta

Asiakirjat

Napsauta tähän ja kirjoita keskeisimpien kokouksessa käsiteltyjen asiakirjojen asiakirjanumerot ja tarvittaessa nimet

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite